

УДК 342.9

DOI 10.32755/sjlaw.2023.01.100

Скляр Ю. І.,

аспірант кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету, м. Суми, Україна
ORCID: 0009-0009-0177-6752

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОГО СКЛАДУ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ КОМЕРЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Стаття присвячена визначенню особливостей юридичного складу незаконного переміщення товарів комерційного призначення через митний кордон за законодавством України.

З'ясовано, що порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, за яке передбачена адміністративна відповідальність. Кожне з визначених Митним кодексом України порушень митних правил характеризується особливим юридичним складом, який містить об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону.

***Ключові слова:** порушення митних правил, товари комерційного призначення, митний кордон, адміністративна відповідальність.*

Постановка проблеми. Порушення митних правил належать до категорії адміністративних правопорушень, що підтверджується як положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), так і Митним кодексом України (далі – МК України). Згідно зі статтею 9 КУпАП адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність [1]. Водночас відповідно до статті 458 МК України порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений законодавством України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України і за які цим Кодексом передбачена адміністра-

тивна відповідальність [2]. Необхідно зазначити, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил – це визначений митним законом правовий обов'язок громадянина або конкретної посадової особи усвідомлювати свої винні, неправомірні діяння у сфері охорони митного правопорядку і за наявності достатніх для цього підстав понести кару у вигляді адміністративного стягнення, накладеного митним органом або судом. З цього визначення випливає, що об'єкт адміністративно-правового захисту в такому випадку індивідуалізований, специфічний і замкнений в особливі рамки суспільно-економічних відносин [3, с. 112]. Отже, у разі скоєння правопорушень, передбачених МК України, настає адміністративна відповідальність. Водночас застосування до особи адміністративних стягнень неможливе без доведення наявності у скоєному діянні юридичного складу порушення, за яке законодавством передбачено адміністративну відповідальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим елементами юридичного складу незаконного переміщення товарів комерційного призначення у своїх працях приділяли увагу такі науковці, як І. О. Базилюк, І. І. Вербіцька, Г. П. Гончар, А. О. Гребенюк, О. О. Дудуров, О. О. Зотенко, А. О. Єніна, С. В. Ківалов, В. В. Липинський, Р. О. Мовчан, О. М. Омельчук, С. А. Стороженко, В. В. Хомутянський, В. М. Шевчук, М. Ф. Шостак та інші. Вищевказані науковці зробили істотний внесок у розуміння особливостей юридичного складу незаконного переміщення товарів комерційного призначення, втім, правозастосовна практика свідчить, що кваліфікація таких діянь у деяких випадках супроводжується низкою питань, відповіді на які гарантують настання юридичної відповідальності за діяння, передбачене саме статтею МК України.

Метою статті є визначення особливостей юридичного складу незаконного переміщення товарів комерційного призначення через митний кордон за законодавством України.

Виклад основного матеріалу. Вербіцька І. І. і Гончар Г. П. наголошують, що склад правопорушення як юридична конструкція та правове поняття слугує впорядкуванню зіставлення факту та права. При цьому склад порушення митних пра-

вил дозволяє визначити коло ознак, які слід зіставляти; дає можливість з'ясувати послідовність зіставлення окремих ознак; сприяє абстрагуванню від тих ознак, які не мають значення для кваліфікації; за відсутності збігу хоча б однієї ознаки дає підстави дійти висновку про відсутність одного складу правопорушення та перейти до встановлення наявності іншого складу порушення митних правил; за відсутності збігу з ознаками жодної з чинних норм МК України є підставою для висновку, що таке діяння не є адміністративно-карним; у разі констатації наявності всіх ознак складу правопорушення є підставою для переходу до вирішення інших питань, зокрема призначення покарання, звільнення від покарання.

Відповідно кваліфікація правопорушення може призвести до висновків про наявність: порушення митних правил; діяння, вчиненого за обставин, які виключають його протиправність; діяння, що через малозначність не є суспільно небезпечним; діяння, що містить ознаки злочину [4, с. 69–70].

Загальноприйнятим є виокремлення у структурі адміністративного правопорушення об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони. З'ясування змісту цих категорій дозволить розкрити специфіку юридичного складу контрабанди товарів комерційного призначення. Тому пропонуємо розпочати з об'єкта порушення митних правил, яким є те, на що саме спрямоване посягання. Це суспільні відносини, яким у результаті посягання особою може бути завдана шкода або завдається шкода. Такі відносини охороняються законом [5, с. 22].

Загальним об'єктом порушень митних правил є встановлений порядок управління. Порушення митних правил об'єднує родовий об'єкт, а саме митну справу. Безпосередніми об'єктами порушень митних правил є митний контроль, митні режими, митне оформлення, порядок справляння митних платежів [6, с. 217].

При цьому класифікація порушень митних правил за критерієм об'єкта посягання має доволі умовний характер, оскільки правопорушення може посягати не лише на порядок митного контролю, а й на порядок митного оформлення. Наприклад, діяння, передбачене статтею 482 МК України «Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів

комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем», одночасно посягає на встановлений порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон та на порядок митного контролю, тому що переміщення поза митним контролем є одним із способів незаконного переміщення [7, с. 77].

Гребенюк А. О. обґрунтовує, що загальний об'єкт переміщення або дій, спрямованих на переміщення товарів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем, слід сприймати як охоронювані правовими нормами торговельно-митні господарські суспільні відносини, родовий об'єкт – забезпечувані положеннями митного законодавства суспільні відносини щодо зовнішнього та внутрішнього товарообігу в Україні, видовий об'єкт – суспільні відносини стосовно порядку переміщення об'єктів через митний кордон України та забезпечувана дотриманням цього порядку економічна безпека держави. Основний безпосередній об'єкт являє собою суспільні відносини щодо встановлених правил переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України [8, с. 5].

У науковій доктрині також є підхід, відповідно до якого доцільно виокремлювати додатковий об'єкт порушення, передбаченого ст. 482 МК України, яким є встановлений законодавством України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України. Вказане, як зазначає С. А. Стороженко, обумовлено особливостями предмета незаконного переміщення товарів, на який законодавець прямо вказує у диспозиції вищевказаної статті, а також способами здійснення такого діяння [9, с. 151].

Розглядаючи юридичний склад порушення, передбаченого статтею 482 МК України, необхідно акцентувати також на предметі правопорушення, яким є товари і транспортні засоби комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України особою або групою осіб, у діях яких вбачаються ознаки порушення митних правил [10]. Відповідно до п. 57 ч. 1 ст. 4 Митного кодексу України товарами є будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі

(крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі [2].

Об'єктивна сторона порушень митних правил є сукупністю передбачених законом ознак, які характеризують зовнішній прояв діяння, що посягає на об'єкти правової охорони, а також об'єктивні умови цього посягання [11, с. 46–47]. Стороженко С. А. зазначає, що об'єктивна сторона охоплює передусім такі основні складові, як: протиправне діяння (дія чи бездіяльність), суспільно шкідливі наслідки та причинно-наслідковий зв'язок між діянням та його шкідливими наслідками. Водночас діяння має бути у причинно-наслідковому зв'язку зі шкідливими наслідками, яке воно спричинило. Встановити такий причинно-наслідковий зв'язок означає з'ясувати обставини виникнення шкідливих наслідків, визначити, чи настали вони в результаті скоєння протиправного діяння або внаслідок іншого, як діяння вплинуло на розмір цих наслідків [9, с. 22].

Якщо характеризувати порушення митних правил за ознакою об'єктивної сторони, то слід зазначити, що більшість порушень митних правил вчиняється у формі активної дії. Об'єктивною стороною митного правопорушення, передбаченого ст. 482 МК України, зважаючи на його зміст, є дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України поза місцем розташування митного органу або поза часом здійснення митного оформлення [12].

Водночас переміщення предметів поза митним контролем (згідно зі ст. 482 МК України) означає їхнє переміщення:

- 1) поза місцем розташування органу доходів і зборів. Одна зі схем «товарної контрабанди» полягає в тому, що в нейтральній воді України заходять танкери з паливно-мастильними матеріалами, до яких наближаються невеликі за ємністю судна, що без жодного розмитнення забирають цей товар, який потім потрапляє до автозаправних станцій;
- 2) поза робочим часом, установленим для такого органу, і без виконання митних формальностей;

3) з незаконним звільненням від митного контролю внаслідок використання службового становища посадовою особою органу доходів і зборів [13; 14].

На сьогодні триває дискусія навколо «широкого» та «вузького» розуміння категорії переміщення. Прихильники «широкого» розуміння переконані, що переміщення поза митним контролем передбачає ввезення або вивезення товарів та інших предметів через митний кордон України поза визначеними митними органами України місцями (митниці, митні пости) або поза встановленим часом для проведення митного контролю [15, с. 175]. Водночас М. Ф. Шостак, який є прихильником вузького розуміння поняття «переміщення», визначає його як фактичне переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України [16, с. 24].

Кваліфікуючим складом правопорушення, передбаченого статтею 482 Митного кодексу України, є вчинення таких дій або дій, передбачених статтею 483, особою повторно протягом одного року з моменту її притягнення до адміністративної відповідальності за такі правопорушення. Покаранням у цьому випадку буде накладення штрафу в розмірі 200 % вартості предметів порушення митних правил з конфіскацією цих товарів [2].

Суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення митних правил можуть бути громадяни, які на момент вчинення такого правопорушення досягли 16-річного віку, тобто осудна особа, а в разі вчинення порушень митних правил підприємствами – посадові особи цих підприємств: керівник та інший працівник підприємства (резидент і нерезидент), які у зв'язку з постійно або тимчасово виконуваними ними трудовими (службовими) обов'язками відповідають за додержання вимог, установлених Митним кодексом України, законами та іншими нормативно-правовими актами України, а також міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку [17, с. 290–291].

Суб'єктивна сторона порушень митних правил характеризується психічним ставленням особи до вчинення правопорушення, елементами якої є: 1) вина – психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків, виражене

у формі умислу або необережності; 2) мотив – внутрішнє спонукання особи до вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності; 3) мета – наслідок, якого прагне досягати особа, вчиняючи правопорушення [11, с. 50].

Згідно з роз'ясненнями Пленуму Верховного Суду, що містяться в п. 6 постанови від 3 червня 2005 р. № 8 «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил», порушення митних правил неможливе, якщо в діях особи відсутній умисел на вчинення таких дій [18]. Тобто особа, яка скоїла порушення, повинна усвідомлювати протиправний характер своєї дії чи бездіяльності; передбачати шкідливі наслідки; бажати або свідомо допускати настання таких наслідків своєї дії чи бездіяльності [19, с. 16].

Стороженко С. А. звертає увагу, що суб'єктивна сторона незаконного переміщення товарів характеризується лише виною у формі прямого умислу, коли особа усвідомлює протиправність своїх дій з незаконного переміщення через митний кордон конкретних товарів і бажає їх здійснити. При цьому МК України не вказує на мотиви й цілі незаконного переміщення товарів. Тому науковець робить висновок, що мотиви й цілі – необов'язкові ознаки суб'єктивної сторони правопорушення, передбаченого статтею 482 МК України, і не впливають на кваліфікацію скоєного, але можуть враховуватися при визначенні міри покарання за незаконне переміщення товарів [9, с. 153].

Висновки. Таким чином, доцільно погодитися з В. В. Хомулянським, що порушення митних правил – діяння суб'єктів митних правовідносин, для яких характерними є протиправність, винність та караність [7, с. 76]. Кожне порушення митних правил відрізняється від інших особливим юридичним складом, який вміщує такі елементи, як об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Об'єктом порушення митних правил за статтею 482 МК України є як встановлений порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, так і порядок митного контролю. Під час кваліфікації діяння істотне значення має встановлення предмета порушення, яким, зважаючи на диспозицію статті 482 МК України, є товари

комерційного призначення. Тобто обов'язково має бути підтверджено комерційне призначення товарів, які переміщуються через митний кордон, в інакшому випадку таке діяння неможливо кваліфікувати за цією статтею. Об'єктивною стороною порушення є переміщення товарів комерційного призначення через митний кордон України поза місцем розташування митного органу або поза часом здійснення митного оформлення. Це свідчить про скоєння порушення у формі активної дії. Суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення митних правил за статтею 482 МК України є громадяни, які досягли 16-річного віку, а також посадові особи підприємства в разі вчинення порушень підприємствами. Характерною особливістю юридичного складу незаконного переміщення товарів комерційного призначення через митний кордон України є специфіка суб'єктивної сторони порушення, а саме наявність вини у формі прямого умислу. Отже, доведення наявності вищенаведених елементів у вчиненому порушенні дозволяє кваліфікувати таке діяння за статтею 482 МК України.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012, № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.
3. Іщенко Ю. В., Чабан В. П. Митне право України : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 296 с.
4. Вербіцька І. І., Гончар Г. П. Зміст та ознаки митних деліктів в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2020. Вип. 44. С. 66–71.
5. Єніна А. Митне регламентування порушень митних правил та відповідальності за їх порушення. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Вип. 1. С. 19–28.
6. Ківалов С. Митна політика та митне право в Україні. Оdesa : Юридична література, 2006. 360 с.
7. Хомулянський В. В. Сучасні проблеми юридичної кваліфікації порушень митних правил. *Право і суспільство*. 2019. № 6, ч. 2. С. 73–79.

8. Гребенюк А. О. Відповідальність за переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. 224 с.

9. Стороженко С. А. Адміністративна відповідальність за незаконне переміщення товарів через митний кордон України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2019. 236 с.

10. Про затвердження Порядку взаємодії органів Державної прикордонної служби України з органами Державної митної служби України та Державної податкової служби України під час виявлення ознак порушень митних правил, а також виявлення майна, яке не має власника або власник якого невідомий : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства фінансів України від 18.10.2018 р. № 849/828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%20z1290-18#Text> (дата звернення: 07.02.2023).

11. Ліпинський В. В. Проблемні питання кваліфікації протиправних дій, спрямованих на недекларування товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України. *Правова позиція*. 2017. № 1 (18). С. 43–52.

12. Постанова Галицького районного суду м. Львова від 02.07.2019 р. по справі № 461/3937/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/82778961> (дата звернення: 07.02.2023).

13. Омельчук О. М. Об'єктивна сторона контрабанди. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2011. Вип. 36. С. 482–487.

14. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Про рекриміналізацію товарної контрабанди в контексті євроінтеграційних прагнень України. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2021. Вип. 3 (95). С. 75–94.

15. Криміналістика : підручник : у 2 т. / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. Т. 2. 328 с.

16. Шостак М. Ф. Митне право : навч. посіб. Київ, 2003. 224 с.

17. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України : у 3 т. / П. В. Пашко, В. Ю. Хомутич, Т. І. Єфименко та ін. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. 504 с.

18. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил : постанова Пленуму Верховного Суду України від 03.06.2005 р. № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05#Text> (дата звернення: 07.02.2023).

19. Адміністративні правопорушення та відповідальність (у схемах і таблицях): навчальний посібник / А. М. Куліш, О. М. Рєзнік. Суми: Сумський державний університет, 2019. 98 с.

Skliar Yu.,

Post graduate student of the Department of Administrative,
Economic Law and Financial-Economic Security,
Educational and Scientific Institute of Law,
Sumy State University, Sumy, Ukraine
ORCID: 0009-0009-0177-6752

PECULARITIES OF THE LEGAL STRUCTURE OF THE ILLEGAL COMMERCIAL GOODS MOVEMENT ACROSS THE CUSTOMS BORDER ACCORDING TO THE LEGISLATION OF UKRAINE

The article is devoted to defining the peculiarities of the legal structure of the illegal commercial goods movement across the customs border according to the legislation of Ukraine.

It was found that violation of customs rules is an administrative offense for which administrative liability is provided. Each of the violations of customs rules defined by the Customs Code of Ukraine is characterized by a special legal structure that includes an object, an objective side, a subject and a subjective side. It was determined that the object of illegal movement of commercial goods across the customs border needs to be specified. In addition to the general object of violation provided for in Article 482 of the Customs Code of Ukraine, which is the procedure established by law for the movement of goods across the customs border of Ukraine, specific, generic, main direct and additional objects are distinguished. It has been established that a feature of the legal composition of the illegal movement of commercial goods across the customs border of Ukraine is the presence of the object of violation, which is commercial goods. The subject can be a citizen who has reached the age of 16, as well as company officials. It was found that the objective side of the specified violation is characterized by its commission in the form of an active action, and the subjective side is characterized by the mandatory presence of guilt in the form of direct intent.

It was concluded that the illegal movement of commercial goods across the customs border of Ukraine is distinguished among other violations of customs rules precisely by the peculiarities of the legal structure, the understanding and proof of which is the key to the correct qualification of the committed act.

Key words: violation of customs rules, commercial goods, customs border, administrative responsibility.

References

1. Code of Ukraine on Administrative Offenses (1984), *Vidomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine*.
2. Customs Code of Ukraine (2012), *Vidomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine*, pp. 44–45, pp. 46–47, p. 48.
3. Ishchenko, Yu. V. and Chaban, V. P. (2010), Customs law of Ukraine, Yurinkom inter, Kyiv.
4. Verbytska, I. I. and Honchar, H. P. (2020), Content and signs of customs offenses in Ukraine, *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and management*, № 44, pp. 66–71.
5. Yenina, A. (2020), Customs regulation of violations of customs rules and responsibility for their violations, *Institute of accounting, control and analysis in the conditions of globalization*, № 1, pp. 19–28.
6. Kivalov, S. (2006), Customs policy and customs law in Ukraine, Yurydychna literature, Odesa.
7. Khomutyanskyi, V. V. (2019), Modern problems of legal qualification of violations of customs rules, *Pravo i suspilstvo*, № 6 (2), pp. 73–79.
8. Grebenyuk, A. O. (2021), Responsibility for the movement or actions aimed at the movement of commercial goods across the customs border of Ukraine outside of customs control, PhD thesis, Zaporizkyi natsionalnyi universytet, Zaporizhzhia.
9. Ctorozhenko, S. A. (2019), Administrative responsibility for the illegal movement of goods across the customs border of Ukraine, PhD thesis, Ternopil.
10. Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, of the Ministry of Finance of Ukraine on the approval of the Procedure for the interaction of the bodies of the State Border Service of Ukraine with the bodies of the State Customs Service of Ukraine and the State Tax Service of Ukraine during the detection of signs of violations of customs rules, as well as the detection of property that does not have an owner or whose owner is unknown № 849/828 (2018), available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%20z1290-18#Text> (accessed 07 February 2023).
11. Lipinskyi, V. V. (2017), Problematic issues of qualification of illegal actions aimed at non-declaration of goods and vehicles moving across the customs border of Ukraine, *Pravova pozytsiia*, № 1 (18), pp. 43–52.

12. Decision of the Halytsky District Court of Lviv in case № 461/3937/19 (2019), available at: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/82778961> (accessed 07 February 2023).

13. Omelchuk, O. M. (2011), The objective side of smuggling, *Bulletin of Lviv University. Legal series*, № 36, pp. 482–487.

14. Dudorov, O. O. and Movchan, R. O. (2021), On the recriminalization of goods smuggling in the context of Ukraine's European integration aspirations, *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko*, № 3 (95), pp. 75–94.

15. Shepitko, V. Yu., Zhuravel, V. A. and Konovalova, V. O. et. al (2019), *Forensics, Pravo, Kharkiv*.

16. Shostak, M. F. (2003), *Customs law, Kyiv*.

17. Pashko, P. V., Khomutynnik, V. Yu. and Yefimenko, T. I. et. al. (2012), *Scientific and practical commentary to the Customs Code of Ukraine: in 3 volumes. State Educational and Scientific Institution "Academy of Financial Management"*, Kyiv.

18. Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine on judicial practice in cases of smuggling and violation of customs rules № 8 (2005), available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05#Text> (accessed 07 February 2023).

19. Kulish, A. M. and Reznik, O. M. (2019), *Administrative offenses and responsibility (in diagrams and tables)*, Sumskyi derzhavnyi universytet, Sumy.